

antropologije koja se pri interpretaciji suvremene svakodnevice oslanja na stariju etnološku literaturu i građu.

Na izvjestan način posljednja dva eseja u zborniku nadilaze njegovu središnju tematiku. Ovdje je riječ o spornom odnosu domaće i vanjske interpretacije ("The Ethno-anthropologist in his Native Field: to Observe or to Witness?") te o dosezima antropološke ekspertize, kad je antropolog pozvan svjedočiti na Haškome sudu ("The ICTY in the Hague and Anthropological Expertise").

Knjiga je sama sebi svjedočanstvo: ona ujedno iznosi i tezu da etnologije nema bez politike, odnosno da svako vrijeme ima (i traži) svoju etnologiju, a istodobno tu tezu sama potvrđuje. Naime, premda je u radovima Dunje Rihtman-Auguštin oduvijek postojao interes za društveno i političko te zahtjev za društvenom kontekstualizacijom etnoloških istraživanja, tek su izvjesno političko vrijeme i zbivanja koja su iznjedrila nastanak hrvatske države i (re)formulaciju hrvatskoga nacionalnog identiteta u devedesetim godinama 20. stoljeća, autoricu potpuno uputili na interpretacije discipline i stvarnosti iz rakursa njihova odnosa prema politici i društvu. Ovi su tekstovi dakle izraz svoga političkog vremena, oni su odgovor kritične hrvatske etnologinje na političko – i ispolitizirano – vrijeme u kojemu živimo. A za čitatelje anglo-američkog jezičnog područja oni su ujedno i prvi sustavni i kritični pregled etnoloških istraživanja u Hrvatskoj, zanimljiv upravo zbog tematiziranja odnosa društva, politike i znanosti u 20. stoljeću.

Jasna ČAPO ŽMEGAČ

Zorica Vitez, Hrvatski svadbeni običaji, Golden marketing -
- Tehnička knjiga, Zagreb 2003.,
264 str.

U hrvatskoj je etnologiji relativno malo radova o svadbi i svadbenim običajima, a sintetičkog (monografskog) djela s tom tematikom začudo uopće nema. Manji su prinosi i članci objavljeni u znanstvenoj i stručnoj periodici te u zavičajnim zbornicima i drugim prigod-

nim publikacijama. S druge strane, upravo su svadbeni običaji najuočljiviji segment tradicijske kulture, upravo su oni (uz folklornu glazbu, ples i narodne nošnje) ono prvo što običnom čovjeku, nestručnjaku, iskrasne u svijesti kad se spomenu hrvatski folklor i narodna kultura. I pripadnici tzv. folklornih sredina najradije će svoj lokalni, regionalni i nacionalni identitet predstaviti drugima prikazom svadbe na sceni, a tradicijski elementi svadbenih običaja sastavni su dio mnogih urbanih ceremonija vezanih uz sklapanje braka. Hrvatski su svadbeni običaji istodobno neobrađena, ključna i reprezentativna etnološka tema.

Novija hrvatska etnologija već desetljećima predbacuje starijoj hrvatskoj etnologiji da se nije previše pitala o predmetu vlastitoga istraživanja. Međutim, novija je hrvatska etnologija uvelike propustila primijeniti nove teorijske paradigme na istraživanje "klasičnih" etnoloških tema. Napuštanjem kulturnopovijesnoga pristupa zapostavljena je i ranija etnološka tematika, a etnolozi su se okrenuli "atraktivnijim" suvremenim društvenim pojavama i procesima: ponajviše rodnoj i medijskoj problematici, etnografiji rata te pitanjima globalizacije i tranzicije. Tako su u etnološkoj znanosti marginalizirani i svadbeni običaji, što je u diskrepanciji s ulogom koju ti običaji imaju u životu ljudi (podjednako u ruralnim i u urbanim zajednicama).

Knjiga Zorice Vitez zato je više nego dobrodošla – ona popunjava vapijuću prazninu u hrvatskoj etnološkoj literaturi, prazninu koja je neizbježno pred autoricu postavila raznorodne, gotovo nemoguće zadatke. Trebalo je pomiriti znanstveni pristup s popularnim prikazom, trebalo je iznaći teorijski okvir i kompoziciju koji će premostiti jaz između tradicije i suvremenosti, između zamišljenih modela svadbe i svadbene prakse, cjelovito prikazati bogatstvo raznolikosti te obuhvatiti proces mijene svadbenih običaja u prošlosti i danas. Te su teške zadatke uvelike odredile značaj autoričine knjige i učinile je drukčijom

od ranijih knjiga u etnološkoj seriji *Golden marketinga*. Zorica Vitez je izbjegla iscrpno pobrojavanje i raščelambu mnoštva sitnih zapisa u starijoj etnološkoj literaturi, u nje nema redundantnog pozivanja na podatke iz *Zbornika za narodni život i običaje* ili iz upitnica *Etnološkog atlasa*, ona ne zamara čitatelje gomilanjem bilježaka na dnu stranice. Hrabro je krenula u sintezu, u izdvajanje bitnog, iako je bila svjesna opasnosti generalizacije koja se lako mogla pretvoriti u novi model. Naime, autoričina se kritika etnografske građe iskazuje baš kao kritika izvanvremenskog modela koji je slijep za pojedinosti, raznolikost, varijacije i promjene u običajnoj praksi. Mislim da je autorica spretno izbjegla opasnost zamjene staroga modela novim: uspjela je sintetički prikazati bitne sastavnice hrvatskih svadbenih običaja, ali ujedno i upozoriti na raznolikost, mijenu i inovacije u promijenjenim društvenim uvjetima. U tome joj je dakako pomoglo dobro poznavanje literature i tradicijske kulture te bogato terensko iskustvo, ali čini mi se da je tome pridonijela i sretna kompozicija knjige. Dokumentarnosti monografije pridonose i brojne vrsno otisnute fotografije.

Hrvatski svadbeni običaji podijeljeni su u dvije cjeline. Prvi je dio, nakon uvodnih misli o hrvatskoj etnologiji i kulturi seljaštva, posvećen kritici etnografskih zapisa o svadbenim običajima i izlaganju gorespomenute sinteze. Prvi dio knjige završava prije objavljenim autoričnim člancima sa svadbenom tematikom (uz po jedan rad Zvezdane Antoš i Iris Biškupić Bašić), čime je postignuta ravnoteža općega pregleda i detaljnijeg opisa odabranih konkretnih situacija. To je još više došlo do izražaja u drugome dijelu knjige koji je posvećen novijim istraživanjima svadbenih običaja u suvremenosti. Tu je autorica uspjela čitatelju približiti svoja dvojaka (osobna i profesionalna) iskustva i ostvariti dijalog sa sudionicima svadbenih običaja današnjice, prepustiti riječ Drugomu (npr. u poglavlju "Mara: između Zagreba i zavičaja"), pokazati mijene i prepletanja ruralnoga i urbanoga, stranoga i domaćega u svakidašnjici. Autoričina razmišljanja o svadbenom darivanju probijaju barijeru znanstveničke distanciranosti i uvlače čitatelja u igru, a inovativnost knjige svakako je i u tretiranju svadbene tematike u medijima. Posebno uspjelima mi se čine prilog o radijskim porukama i onaj o ulozi fotografije, filma i videa u svadbama.

Hrvatski svadbeni običaji Zorice Vitez važan je i dugo čekan prinos domaćoj etnološkoj znanosti. Knjigom, dakako, nije rečeno sve o hrvatskim svadbenim običajima, ali prva je sinteza najzad dostupna javnosti.

Ivan LOZICA

Zbornik *Etnografije interneta* sadrži prijevode odabranih prije objavljenih tekstova u različitim publikacijama na engleskom jeziku, a izdao ga je Institut za etnologiju i folkloristiku u okviru biblioteke Nova etnografija. Urednice Reana Senjković i Iva Pleše uočile su i zbornikom odgovorile na potrebu za tekstovima na hrvatskom jeziku o istraživanjima internetskih kultura. Kiberprostor je hrvatskoj publici već ranije predstavljen nekim radovima koji ga analiziraju iz perspektiva sociološke i književne teorije (primjerice *Kulture interneta: virtualni prostori, stvarne povijesti i živuća tijela* (2001.) urednika Roba Shieldsa), no sama ga etnologija svojim istraživanjima dosad nije prikazala. Vjerojatno i stoga što nove računalne tehnologije nameću potrebu da se preispita razumijevanje terena u etnologiji (ali i u drugim društveno-humanističkim disciplinama koje se oslanjaju na etnografsku metodu).

Etnografije interneta, ur. Reana Senjković, Iva Pleše, Institut za etnologiju i folkloristiku, IBIS grafika d.o.o., Zagreb 2004., 262 str.